

Dygo, Marian

"Moneta i obrót pieniężny w Europie Zachodniej", Stanisław Suchodolski, Wrocław [etc.] 1982 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 74/3, 587-588

1983

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Sposób przedstawiania poszczególnych zagadnień wydaje się interesujący. Autor starał się możliwie wszechstronnie naświetlać każdy temat, co udaje mu się w różnym stopniu. Np. przy haśle „las” zasygnalizowano nie tylko sprawę pożywienia i ekonomicznych walorów lasu, ale powiedziano o granicy leśnej dzielącej diecezje i państwa, a także o oddziaływaniu lasu na mentalność ludzi średniowiecza — z jednej strony szukanie schronienia, z drugiej strach przed lasem i jego prawdziwymi i wymyślnymi stworami.

Książka P. Bonnassie jest przykładem pracy, która nie będąc ani podręcznikiem ani słownikiem stanowi ciekawą i pożyteczną pozycję dla czytelników zwłaszcza francuskich. Polskiego odbiorcę, być może, zainteresuje bardziej forma niż treść książki, odbiegająca niekiedy zbyt daleko od problemów średniowiecznej Polski i Europy Środkowej.

M. W.

Stanisław Suchodolski, *Moneta i obrót pieniężny w Europie Zachodniej*. „Kultura Europy wczesnośredniowiecznej” z. 3, Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1982, s. 277.

Powstanie tej książki jest rezultatem konsekwentnej realizacji zakreślonego przez jej autora programu badawczego. Stanisław Suchodolski rozpoczął od studiów nad wczesnośredniowiecznym mennictwem polskim. Ich rezultaty opublikował w rozprawach: „Moneta polska w X/XI wieku” (Wiadomości Numizmatyczne t. XI, 1967); „Mennictwo polskie w XI i XII wieku” (1973). Potem przyszła kolej na Europę pozalimesową; otrzymaliśmy pracę „Początki mennictwa w Europie Środkowej, Wschodniej i Północnej” (1971). Prezentowane dzieło obejmuje z kolei terytorium sukcesji rzymskiej — Italię, Germanię, Galie, Wyspy Brytyjskie, Płw. Iberyjski i — siłą rzeczy — Afrykę Płn. epoki wandaliskiej.

W pracy przedstawiono 500 lat dziejów monety europejskiej. Cezurę *a quo* wyznacza zasadniczo w. V, na który przypadają początki mennictwa barbarzyńskiego (Płw. Iberyjski, Italia, Afryka). Cezurą *ad quem* jest zmierzch epoki karolińskiej, ściślej — panowanie Karola III Prostego (IX/X w.). Ponieważ germańscy barbarzyńcy opierali się na wzorach rzymskich, autor dał zarys mennictwa Cesarstwa IV—V w.

Konstrukcja pracy jest przejrzysta. Poza wstępem, wykazem literatury i źródeł oraz indeksami (osobowym i geograficznym), składa się z trzech rozdziałów: I. „Dziedzictwo antyku”; II. „Początki mennictwa w germańskich państwach barbarzyńskich”; III. „Reformy karolińskie”. Tekst wzbogacają b. liczne odrisy stempli monet, ich fotografie na wkładkach, tabelaryczne zestawienia typów i ich metrologii, histogramy wag nominałów, mapy mennic i znalezisk. Imponuje wykorzystana literatura przedmiotu.

Treściwy jest kwestionariusz badawczy książki: chronologia, typologia i metrologia monet, ikonografia stempli, lokalizacja mennic, prawo mennicze, zysk menniczny, znaleziska monet, rola monety w obiegu. Warto nadmienić, że podobny jest zakres rzeczowy wyżej wspomnianych prac S. Suchodolskiego. Okoliczność ta ułatwia poszukiwanie analogii i różnic między różnymi terenami Europy i różnymi okresami.

Mija się z celem dokładne referowanie zawartości tej książki. Można jednak wspomnieć, że kilka problemów przyciąga szczególną uwagę czytelnika. Po pierwsze — przyczyna podjęcia produkcji menniczej przez barbarzyńców. Z pracy wynika, że dominowało dążenie do zaspokojenia potrzeb obiegu oraz motyw manife-

stacyjny, zaś fiskalizm nie odgrywał większej roli. Po drugie — przejście w Europie od monometalizmu złota do monometalizmu srebra, czego początki datuje autor na połowę VII w. S. Suchodolski przedstawia następującą sekwencję zjawisk: zmiany relacji Au:Ag między Europą Zachodnią i Wschodem — odpływ złota na Wschód i jego względny brak w Europie Zachodniej — deprecjacja monety złotej w Europie Zachodniej — napływ srebra z Bizancjum i wycofywanie złota z obrotu — ograniczenie handlu z Bizancjum i rozwój handlu wewnętrznego w Europie Zachodniej. „Niepozostawienie choćby w małych rozmiarach mennictwa złotego oraz niewznowienie go, praktycznie rzecz biorąc, nawet wówczas, gdy rezerwy tego kruszcu niewątpliwie się zwiększyły, odczytujemy jako brak zapotrzebowania na walutę złotą. Powstało ono dopiero w XIII w., kiedy to utworzono bardziej prawidłowy system bimetaliczny”, stwierdza ostatecznie autor (s. 184). Wreszcie trzeci, frapujący problem, to drogi i bezdroża karolińskiej reformy monetarnej, fundamentu europejskiego mennictwa w średniowieczu. Datuje ją autor na około 790 r. Zwraca uwagę subtelna analiza zawilosci metrologicznych oraz stosunku różnych grup społecznych do reformy.

W sumie otrzymaliśmy pracę erudycyjną, polemiczną i, jak inne tego autora, nowatorską.

M. D.

Erik Fügedi, *Kolduló, Barátok, Polgárok, Nemesek, Magvető*, Budapest 1981, s. 565.

Jest to zbiór rozpraw o węgierskim średniowieczu, powstałych w latach 1959—1979 i wydanych w większości w czasopismach naukowych węgierskich, a więc nie zawsze łatwo dostępnych dla polskiego czytelnika. Autora nie trzeba specjalnie przedstawiać, bowiem jest on dobrze znany mediewistom europejskim. Łączy on dawne dobre tradycje historiografii węgierskiej (niemieckiej) ze współczesnym rozumieniem historii i współczesnym sposobem „uprawiania” historii. Stosuje nowe techniki badawcze, stawia źródłom śmiałe pytania, nie boi się hipotez.

Prezentowany zbiór rozpraw dobrano pod specjalnym kątem: mają one przedstawiać społeczeństwo węgierskie okresu średniowiecza widziane przez pryzmat różnych źródeł a zatem oglądane z różnych perspektyw. Tak więc czytelnik znajdzie w zbiorze artykuł o cudach Jana Kapistrana i o królu Macieju, o biskupach węgierskich w XV wieku i o gościach (*hospites*) znajdujących schronienie i warsztat pracy w Królestwie Węgierskim XIII w. Będzie tu miejsce dla analizy gospodarki arcybiskupstwa ostrzyhomskiego w końcu XV wieku, ale i dla rozważań o przywilejach małych miast w średniowieczu, czy kształtowaniu się małych miast na Węgrzech w XIV wieku. Czytelnik zainteresowany szlachtą będzie mógł przeczytać rozprawę pt. „*Verba volant...* Średniowieczna szlachta węgierska a znajomość pisma”, a demografią „Stan badań nad zaludnieniem średniowiecznych Węgier”. Nie sposób wreszcie nie wymienić interesujących rozpraw o „Handlu zagranicznym Węgier w początkach XVI wieku”, czy o „Zakonach żebrzących i rozwoju miast na Węgrzech”.

Redycja artykułów Fügediego niewiele się różni od swych pierwowzorów. Autor uzupełnił tylko przypisy bibliograficzne, niekiedy uprościł je. Bardzo rzadko ingerował w tekst swych rozpraw. Mówi to wiele o wartości prac Fügediego. Nie każdy historyk, po upływie ćwierćwiecza, ma odwagę by ponownie zaprezentować czytelnikom swe artykuły i to bez merytorycznych poprawek. Wypada także wspomnieć, że jeden artykuł (o królu Macieju), mimo iż napisany i oddany do druku w r. 1972, ujrzał światło dzienne dopiero w przedstawianym zbiorze.